

بررسی تنوع مورفولوژیکی در تعدادی از توده‌های بومی پیاز خوراکی ایران جهت تعیین توده‌های برتر برای تولید واریته‌های هیبرید

رشید پاک نیا^۱، قاسم کریم زاده^۲، محسن خدادادی^۳

۱ - دانشجوی کارشناسی ارشد اصلاح نباتات، دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس

۲ - عضو هیأت علمی گروه اصلاح نباتات دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس

۳ - عضو هیأت علمی مؤسسه تحقیقات اصلاح و تهیه نهال و بذر کرج

تنوع ژنتیکی ۱۲ توده پیاز (سفید قم، سفید کاشان، قرمز آذر شهر، سفید ساری، سفید خمین، سفید نیشابور، قرمز نیشابور، قرمز ری، قولی قصه زنجان، رامهرمز، درچه اصفهان و بهدشت شاهرود) بومی ایران که از نقاط مختلف کشور جمع آوری شده بودند در سال زراعی ۸۲-۸۳ در مؤسسه تحقیقات اصلاح و تهیه نهال و بذر کرج بر پایه صفات مورفولوژیکی بررسی شد. بعد از انجام آزمون نرمالیت، داده‌ها در قالب طرح بلوک کامل تصادفی با ۴ تکرار تجزیه آماری شدند و مقایسه میانگین‌ها بوسیله آزمون دانکن انجام شد. نتایج تجزیه واریانس نشان داد که اختلاف بسیار معنی داری بین توده‌ها از لحاظ تمام صفات مورد مطالعه وجود دارد. نتایج مبین این مطلب است که ژرم پلاسم پیازهای بومی ایران از نظر صفات مورد مطالعه از

تنوع زیادی برخوردار است. دندروگرام حاصل از تجزیه خوشه‌ای ۳ خوشه را نشان داد که در کلاستر اول ۱۰ توده و در خوشه دوم و سوم هر کدام به تنهایی یک توده قرار گرفتند. با توجه به دندروگرام تلاقی بین توده‌هایی که در گروه‌های دورتری قرار گرفته‌اند می‌تواند نتایجی با تنوع زیاد و حداکثر هتروزیس تولید نماید. با توجه به این موارد و با در نظر گرفتن اهداف اصلاحی می‌توان توده‌هایی که بیشترین فاصله را از یکدیگر دارند جهت تهیه هیبرید با عملکرد بالا و مطلوب با هم تلاقی (توده ۱۰ با توده ۱) داد. نتایج تجزیه به مؤلفه‌های اصلی نشان داد که مؤلفه اول و دوم حدود ۸۸/۴۴٪ از تغییرات کل واریانس را توجیه می‌نمایند. با توجه به نتایج رگرسیون مرحله‌ای چهار صفت درصد ماده خشک، ارتفاع غده، سطح برگ و وزن تر غده به طور معنی داری تغییرات عملکرد غده را توجیه نمودند. تجزیه ضرائب علیت نشان داد که درصد ماده خشک، ارتفاع غده و وزن تر غده اثر مستقیم مثبت ولی سطح برگ تأثیر مستقیم منفی بر روی عملکرد غده داشتند. بنابراین صفات ارتفاع غده و درصد ماده خشک به دلیل دارا بودن اثر مستقیم مثبت و قابل توجه و همچنین بالا بودن اثرات غیرمستقیم از طریق صفات دیگر می‌توانند به عنوان معیار گزینش در جهت اصلاح برای افزایش عملکرد غده در پیاز مطرح گردند.